DUCHOWOŚĆ KATOLICKA W ŻYCIU I POSŁUGIWANIU KSIĘDZA DIECEZJALNEGO

Sandomierz, 28 IV 2018 r.

ks. Marek Chmielewski

Czy jesteśmy potrzebni?

U źródeł kapłańskich kryzysów jest **utrata tożsamości**. Przejawem tego uporczywe pytanie: „*Czy i komu potrzebny jest kapłan*”?

Hans Küng, *Wozu Prister*? (Po co kapłan?)

Św. Jan Paweł II – „To jest tak bardzo ważne dla nas: ażeby nie ogarniała nas pokusa «nieużyteczności», że jesteśmy niepotrzebni. Bo to nieprawda. Jesteśmy potrzebni bardziej niż kiedykolwiek — bo Chrystus jest potrzebny bardziej niż kiedykolwiek! Dobry Pasterz jest potrzebny bardziej niż kiedykolwiek!” (List do kapłanów z okazji Jubileuszu Odkupienia 1983).

Społeczeństwu, dotkniętemu chorobą horyzontalizmu, **każdy bez wyjątku kapłan jest potrzebny**, nie tyle jako organizator, budowniczy, specjalista od mediów czy turystyki pielgrzymkowej, co **przede wszystkim jako „człowiek Boży”** (por. 1 Tm 6, 11; 2 Tm 3, 17), głęboko **zatroskany o swoje życie duchowe**.

- Jan Paweł II upomina się o życie duchowe kapłanów, o ich ***esse***, z którego ma wypływać ***agere*** – „Kapłan musi być świadomy, że jego bycie w Kościele lokalnym stanowi, ze swej natury, element pozwalający żyć duchowością chrześcijańską” (PDV 31).

Ma być promotorem życia duchowego.

- Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium o życiu i posłudze kapłanów „Tota Ecclesia”* (z 31 I 1994) – środkowy rozdział w całości poświęcony duchowości kapłańskiej – „W celu przezwyciężenia wyzwań, które mentalność świecka nieustannie stawia kapłanowi, powinien on zatroszczyć się, aby dać **absolutne pierwszeństwo życiu duchowemu**, ciągłemu trwaniu z Chrystusem i przeżywać z hojnością miłość duszpasterską” (TE 37).

- „Troska o życie duchowe powinna być odczuwana jako **radosny obowiązek** ze strony samego kapłana, ale także jako **prawo wiernych**, którzy szukają w nim, świadomie czy nieświadomie, człowieka Bożego” (TE 39).

- „Wierni oczekują od kapłanów tylko jednego, aby **byli specjalistami od spotkania człowieka z Bogiem**. Nie wymaga się od księdza, by był ekspertem w sprawach ekonomii, budownictwa czy polityki. Oczekuje się od niego, by był **ekspertem w dziedzinie życia duchowego**”. (Benedykt XVI, Archikatedra warszawska, 25 V 2006 r.)

Co to jest duchowość / życie duchowe?

Dawniejsza (nieostra) terminologia: **ascetyka** lub **życie wewnętrzne**

- pojęcie umowne:

  życie wewnętrzne

  życie zewnętrzne

- implikuje sens pozareligijny – naturalistyczny
  – psychologiczny (bogate wnętrze, intelekt, wrażliwość artystyczna itp.),

Niemniej jednak pojęcie to ma:

- podstawy biblijne, np. Rz 7, 22; 2 Kor 4, 16; Ef 3, 16.
- pojęcie stosowane w klasycznej literaturze ascetyczno-mistycznej, np. św. Teresa od Jezusa – *Twierdza wewnętrzna*

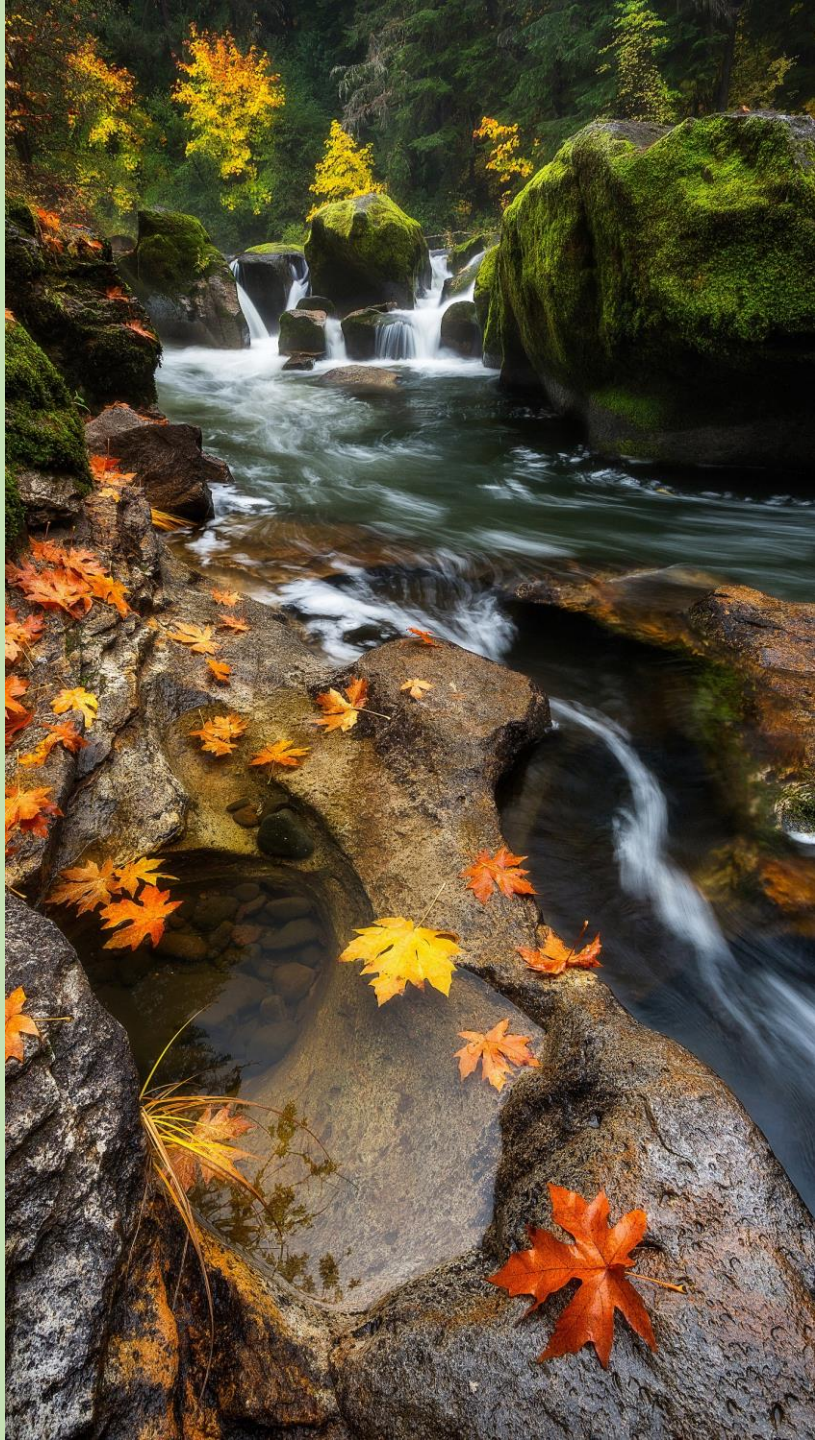

Geneza pojęcia „duchowość”

duchowość ≠ życie duchowe

- ***spiritualitas*** *– ok. 420 r. w listach Pelagiusza („Age ut in spiritualitate proficias…”),*
- do XI w. – jako uwznioślenie umysłu i woli w poszukiwaniu Boga, stąd przeciwstawienie:

s p i r i t u a l i t a s

carnalitas animalitas

- XII-XIII w. - sens filozoficzny
- XIV-XV w. – sens jurydyczny (beneficja, odpusty)
- XVI w. – zaprzestano używać
- XIX/XX w. renesans pojęcia

Duchowość

szczególny wymiar egzystencji – otwarcie na transcendencję – zdolność do AUTOTRANSCENDENCJI (kard. K. Wojtyła, *Osoba i czyn*).

Oznacza to:

- wrażliwość na tajemnicę
- nastawienie personalistyczne

(*opactwo benedyktyńskie w Cluny, Francja*)

Duchowość jako autotranscendencja wyróżnia człowieka ze świata innych stworzeń

„Człowiek jako duch ucieleśniony, czyli dusza, która się wyraża poprzez ciało, i ciało formowane przez nieśmiertelnego ducha…” (FC 11).

duchowość (chrześcijańska) jako:

- **nauka – teologia duchowości**
- **doświadczenie duchowe – życie duchowe**

Racją włączenia teologii duchowości do studiów uniwersyteckich była troska Kościoła o duchową formację kapłanów.

św. Pius X – enc. *Iucunda sane* (z 12 III 1904): głębokie życie duchowe to konieczny warunek owocnej posługi pasterskiej

św. Pius X – enc. *Pieni l'animo* (z 28 VII 1906): włoskim biskupom polecił w każdym seminarium duchownym powołać ojca duchownego.

Kolejni papieże i dykasterie watykańskie podkreślały konieczność duchowej formacji duchowieństwa.

Vaticanum II włączył teologię duchowości do studiów seminaryjnych (por. KL 16; DK 16).

Usankcjonował to ***Kodeks Prawa Kanonicznego*** (z 25 I 1983) i ***Ratio studiorum*** (z 19 III 1985 roku).

Jan Paweł II – konst. *Sapientia christiana* (z 15 IV 1979) i *Pastores dabo vobis* (z 25 III 1992) – dużo miejsca poświęcił formacji duchowej obejmującej studium teologii duchowości (por. PDV 45-51. 54).

W rezultacie teologię duchowości, obok teologii moralnej, zaliczono do **dyscyplin obowiązkowych podstawowego kursu** teologii zarówno na uniwersytetach jak i w seminariach duchownych.

Najstarsze rzymskie ośrodki teologii duchowości

- **Instytut Duchowości na „Angelicum”** (dominikanie) – powstał w 1958 r. z pierwszej w świecie Katedry Teologii Ascetyczno-Mistycznej założonej w 1917 r.
- **Instytut Duchowości na „Gregorianum”** (jezuici) - powstał w 1958 r. z Katedry Teologii Ascetyczno-Mistycznej założonej w 1919 r.
- **Papieskie Ateneum „Antonianum”** (franciszkanie) od 1970 r.
- **Instytut Duchowości na „Teresianum”** (karmelici) powstał w 1964 r. Twórcą Wydziału jest polski karmelita Sługa Boży o. Anzelm od św. Andrzeja Corsini (Maciej Józef Gądek 1884-1969);
- **„Salesianum” – Instytut Duchowości na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim** założony w 1973 r.

W sumie w świecie obecnie około 100 akademickich ośrodków duchowości, w większości prowadzone przez zakony (zakonne centra duchowości).

Polskie główne ośrodki teologii duchowości

- ***Instytut Teologii Duchowości KUL*** – założony przez ks. A. Słomkowskiego w 1957 r.
- ***Prymasowski Instytut Życia Wewnętrznego*** w Warszawie (do 1992 — Prymasowskie Studium Życia Wewnętrznego) — założone w 1962 r. przez ks. A. Słomkowskiego;
- ***Sekcja Teologii Duchowości UKSW*** — założona w 1982 r. przez ks. prof. Stanisława Urbańskiego (ur. 1947).
- ***Karmelitański Instytut Duchowości*** w Krakowie — założony w 1991 r. przez o. prof. Jerzego Wiesława Gogolę OCD;
- na innych wydziałach teologicznych w Polsce zakłady lub katedry teologii duchowości.

Polskie Stowarzyszenie Teologów Duchowości

14 IX 1983 – została założona Sekcja Duchowości Teologów Polskich na KUL, przewodniczący prof. Eugeniusz Weron SAC († 2009) – 16 członków,

1989 – wybrano nowe władze Sekcji – przewodniczący: ks. prof. W. Słomka, sekretarz ks. M. Chmielewski,

2000 – przewodniczącym Sekcji został ks. M. Chmielewski – około 350 członków

26-28 IX 2008 – 345 Zebranie KEP w Białymstoku zatwierdziło Polskie Stowarzyszenie Teologów Duchowości

30 III 2009 – KRS w Lublinie zarejestrował PSTD.

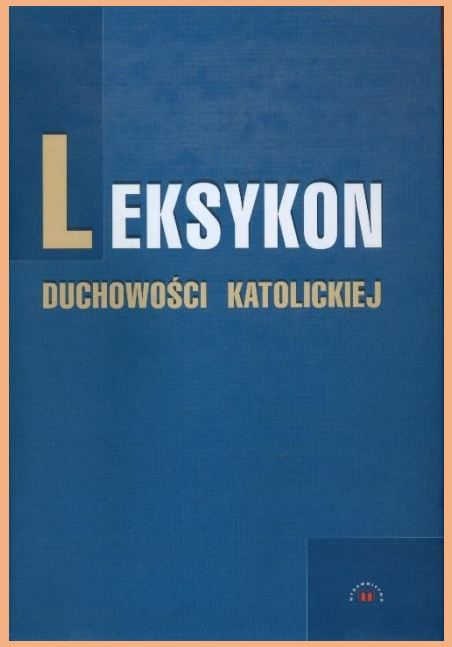

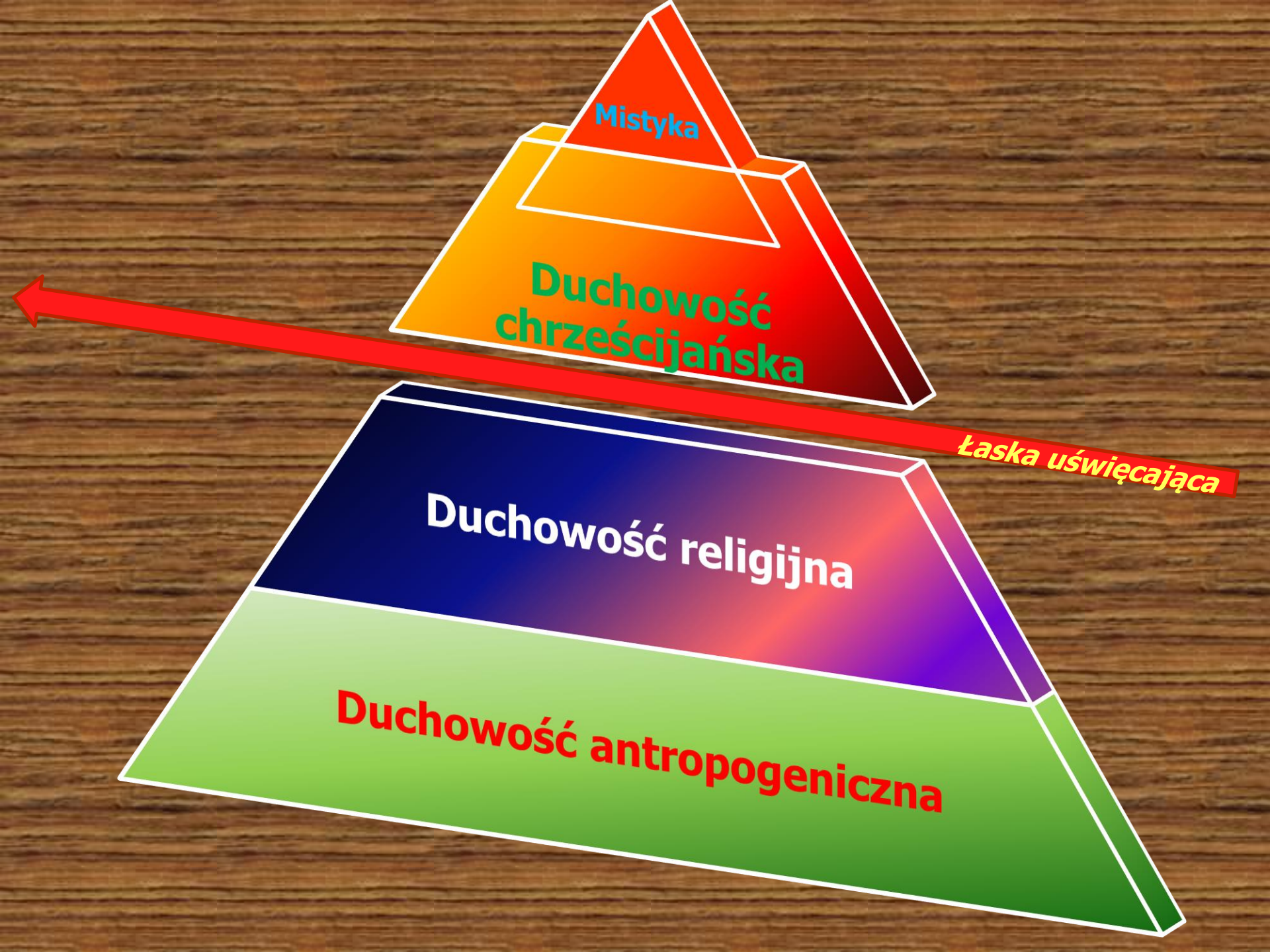
Mistyka
Duchowość chrześcijańska
Łaska uświęcająca
Duchowość religijna
Duchowość antropogeniczna

Rodzaje duchowości

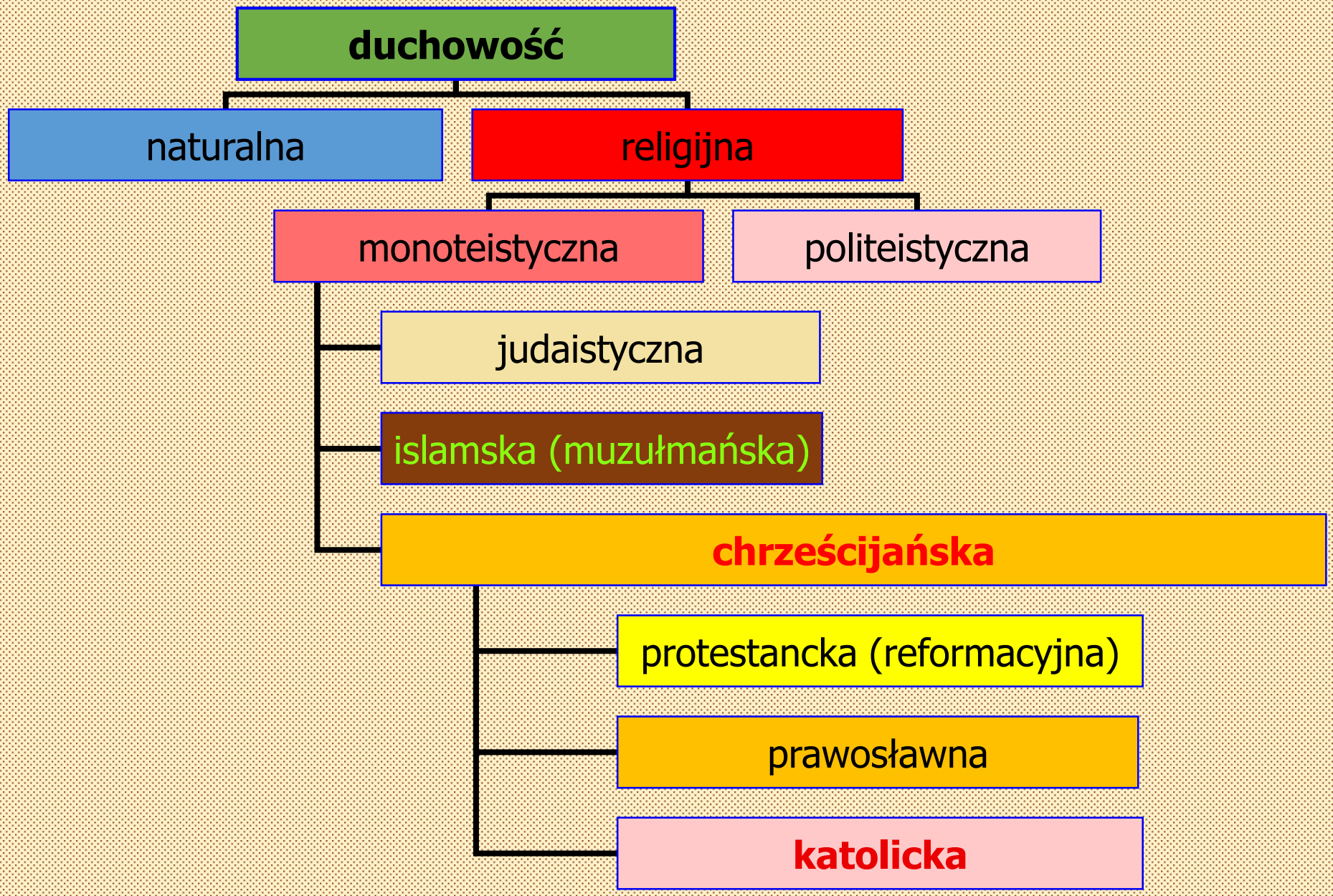

Duchowość chrześcijańska **– aktualizacja (funkcja) powołania do świętości, tj. komunii z Ojcem przez Syna w Duchu Świętym w Kościele**

Ma zatem wymiar:

- trynitarny
- chrystologiczny
- pneumatologiczny
- eklezjalno-sakramentalny

Życie duchowe

Tiziano Vecellio, Emaus (1530, Louwr)

- „życie w Chrystusie, życie według Ducha Świętego” (VC 93);
- „życie ożywiane i kierowane przez Ducha ku świętości i doskonaleniu miłości” (PDV 19);
- życie duchowe = duchowość chrześcijańska

- wyłączny atrybut osób ochrzczonych – obiektywny początek życia duchowego we Chrzcie świętym;
- życie duchowe jest życiem nadprzyrodzonym – przekraczającym porządek natury – z łaski – jest darem.

Życie duchowe
(próba definicji)

Teologiczna

Takie działanie Ducha Świętego w ochrzczonym na mocy Misterium Paschalnego Chrystusa i taka jego współpraca z łaską Bożą we wspólnocie Kościoła, że jego skutkiem jest zjednoczenie z Trójcą Świętą, świętość i osobowa dojrzałość.

Antropologiczno-psychologiczna

Zespół postaw, mających do przedmiotu doświadczenia duchowego odniesienie:

- poznawcze
- aksjologiczne
- działaniowe

Agere sequitur esse – kapłańska tożsamość implikuje jego duchowość (życie duchowe).

Cztery zasadnicze wymiary tej tożsamości:

trynitarny – „tożsamość, posługa i życie kapłana mają więc istotną **relację z Trzema Boskimi Osobami** ze względu na kapłańską służbę Kościołowi” (TE 3). Oznacza to, że kapłan „jest **włączony w dynamikę trynitarną**, zakładającą szczególną odpowiedzialność” (TE 4);

chrystologiczny – „wymiar chrystologiczny […] **upodobnia ontologicznie do Chrystusa** Kapłana, Nauczyciela, Uświęciciela i Pasterza” (TE 6); Życie duchowe kapłana jest „naznaczone, ukształtowane i określone przez postawy i wzory postępowania znamionujące **Jezusa Chrystusa Głowę i Pasterza Kościoła**, które objawiają się w Jego pasterskiej miłości” (PDV 21);

pneumatologiczny – „kapłan, otrzymawszy obietnicę, że Pocieszyciel pozostanie z nim «na zawsze» (J 14, 16-17), **wie, że nie utraci nigdy obecności i skutecznej mocy Ducha Świętego**, by mógł wypełniać swoją posługę i przeżywać miłość duszpasterską jako całkowity dar z siebie dla zbawienia swoich braci” (TE 8); „Kapłan, włączony w komunię Kościoła z całym stanem kapłańskim, **będzie prowadzony przez Ducha Prawdy**, którego Ojciec posłał przez Chrystusa i który nauczy go wszystkiego, przypominając to wszystko, co Jezus przekazał Apostołom” (TE 9); „Przez charakter sakramentalny oraz utożsamiając swoją intencję z intencją Kościoła, kapłan **pozostaje zawsze w komunii z Duchem Świętym** w celebracji liturgii, przede wszystkim Eucharystii i innych sakramentów” (TE 10);

eklezjologiczny - „Kapłan będąc w Kościele, znajduje się także wobec Kościoła” (TE 12).

Racje do zaangażowania w rozwój życia duchowego:

„Perspektywą, w którą winna być wpisana cała działalność duszpasterska, jest **perspektywa świętości**” (NMI 30).

„Dzisiaj trzeba na nowo z przekonaniem zalecać wszystkim dążenie do tej ***«wysokiej miary» zwyczajnego życia chrześcijańskiego***. Całe życie kościelnej wspólny i chrześcijańskich rodzin winno zmierzać w tym kierunku” (NMI 31).

Znakiem czasu jest to, że „mimo rozległych procesów laicyzacji obserwujemy dziś w świecie **powszechną potrzebę duchowości**, która w znacznej mierze ujawnia się właśnie jako nowy głód modlitwy?” (NMI 33).

Jeśli pierwszoplanowym celem duszpasterstwa jest doprowadzenie ludzi do doświadczenia Chrystusa, to „trzeba uznać, że **życie wewnętrzne [duchowe] jest najważniejszym przedsięwzięciem pastoralnym**. Wszelkie duszpasterskie plany, zamierzenia misyjne, wszelkie wysiłki ewangelizacyjne, nie oparte na **pierwszeństwie duchowości i kultu Bożego**, byłyby skazane na porażkę” (KPP 11).

Jan Paweł II: „[...] naszym powołaniem jest **szczególna troska o zbawienie naszych bliźnich**: ta troska jest szczególną racją bytu naszego życia kapłańskiego, ona nadaje mu sens” (List na Wlk. Czwartek 1979).

Nie negując społeczno-kulturalnego wymiaru duszpasterstwa, należy pamiętać, że „posługa prezbiterów jest przynaglana do odpowiedzenia z gotowością i konkretnie na **poszukiwanie *sacrum* i autentycznej duchowości**” (TE 36).

Wychodząc naprzeciw dostrzegalnej dziś w świecie „***powszechnej potrzeby duchowości***” (por. NMI 33) również inne religie oraz sekty na szeroką skalę proponują własne sposoby zaspokojenia tej duchowej potrzeby transcendencji.

„My jednak skoro została nam dana łaska wiary w Chrystusa, który objawia Ojca i jest Zbawicielem świata, **mamy obowiązek ukazywać, na jaką głębię może nas doprowadzić więź z Nim**” (NMI 33).

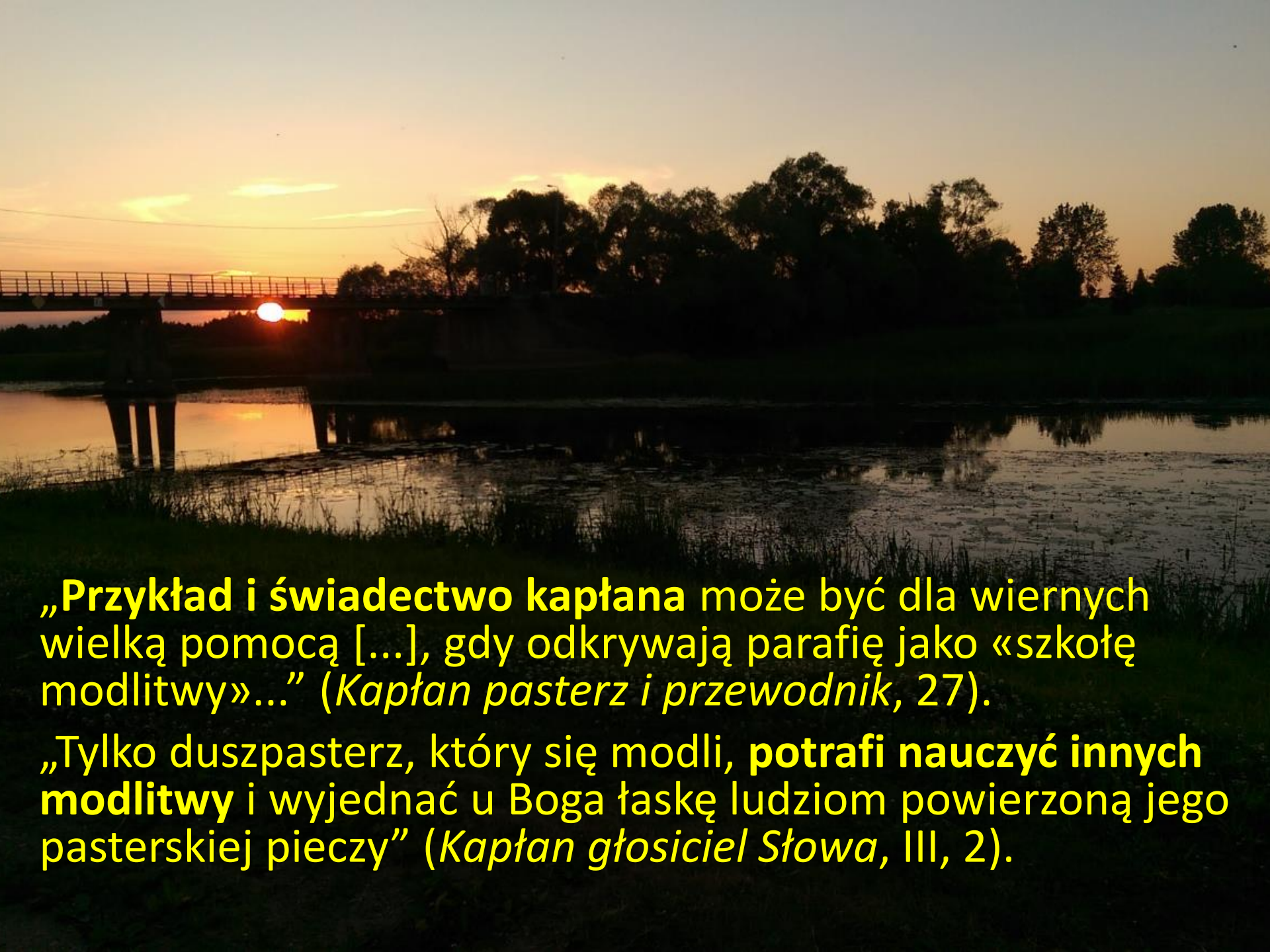

„**Przykład i świadectwo kapłana** może być dla wiernych wielką pomocą [...], gdy odkrywają parafię jako «szkołę modlitwy»...” (*Kapłan pasterz i przewodnik*, 27).

„Tylko duszpasterz, który się modli, **potrafi nauczyć innych modlitwy** i wyjednać u Boga łaskę ludziom powierzoną jego pasterskiej pieczy” (*Kapłan głosiciel Słowa*, III, 2).

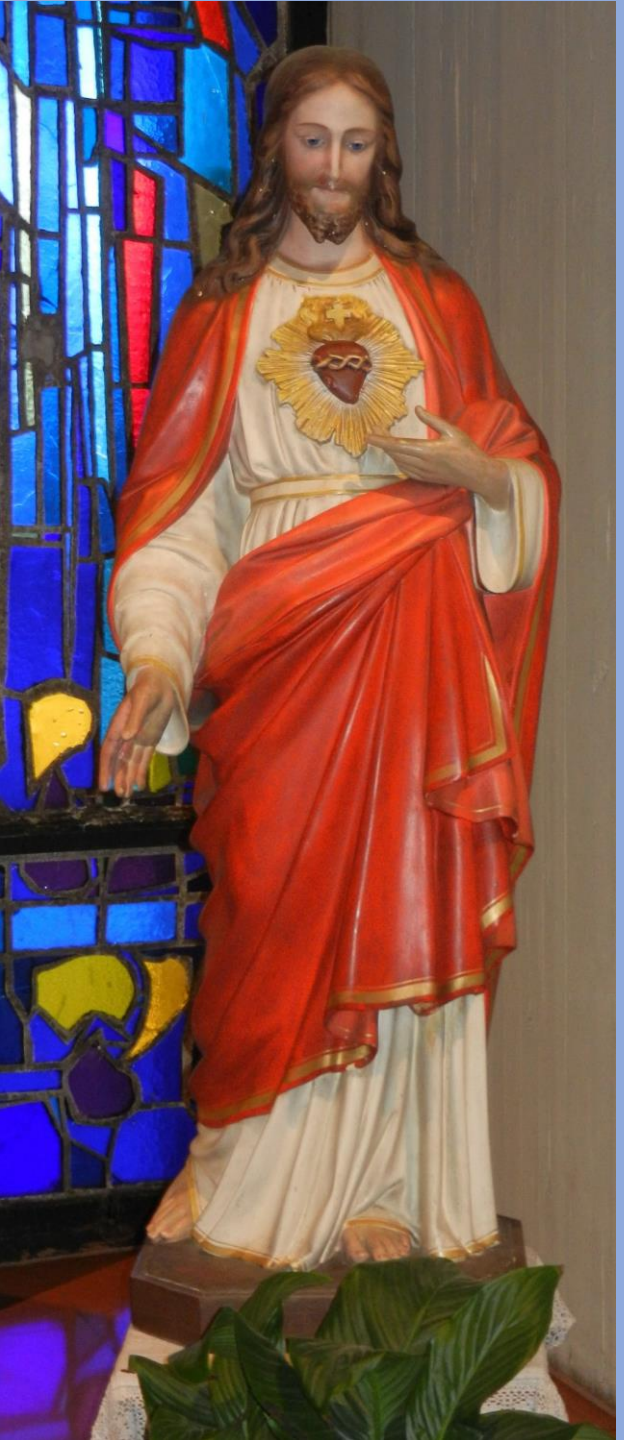

„Jest bardzo ważne, aby każdy kapłan codziennie sobie uświadamiał, jak **nieodzowna jest mu osobista świętość**” (*Kapłan głosiciel Słowa*, zakończenie; por. PDV 82).

Potrzeba osobistego świadectwa życia duchowego kapłana-duszpasterza, „człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków niż nauczycieli” (por. EN 41).

Dziękuję za uwagę!